

Velikonemčija pa avstrijski Slovani.

Koncem marmaja t. l. zagledala je beli dan „vojna korespondencija“ tistega slavnega Moltkeja, ki je bil svoje življenje posvetil združenju Nemčije pod žezlom Hohenzollerncev. V soglasju z Bismarckom je videl prvi in najvažnejši korak v tem, da se poniža in „bistveno oslabi“ monarhija Habsburžanov. Z glavno prusko zmago l. 1866 na Češkem bil je ta korak tudi završen, dasi ne popolnoma po načrtu Moltkejevem, kateri je v soglasju ne le z Bismarckom, temveč tudi tedanjim kraljem Viljemom med „vojnimi objekti“ zaračunal tudi aneksijo Češkega kraljstva („Böhmen“). To razkritje iz Moltkejevih vojnih spisov pa ni le za sedanjo Avstro-Ogersko, temveč tudi za slovanske narode naše monarhije najvažnejše. Od primernega poštovanja tega sedaj nespornega historijskega fakta prihaja nov moment, nov argument za uravnanje taktike ne le češkega, temveč tudi drugih slovanskih narodov, pred vsem Slovencev in Hrvatov.

Slovani avstro-ogerski bi bili dolžni dobro zapomniti si dejstva, da strateg, zajedno velik politik in diplomat Moltke kar hladnokrvno govori o možnosti, da Avstro-Ogerska bi utegnila svoje zapadne nemške dežele prepustiti v posebnem slučaju Franciji, v kakem drugem slučaju pa tudi komu drugemu; v odškodovanje bi naša monarhija in dinastija utrdila se pa toliko bolj na vstoku. To Moltkejevo naglašanje razločno spominja na trjenje Bismarckovo, vsled katerega naj bi težišče našega cesarstva ne bilo več na Dunaju, temveč v Budimpešti. Kdor ni slep, vidi tudi, v koliko je skupna avstro-ogerska politika in diplomacija poslušna v smislu izjav prusko-nemških dejateljev, a za Slovane avstro-ogerske so toliko jasneje namere obče politike, s katero hočejo združiti usodo teh Slovanov.

Pomenljivo in značilno je uže to, da neslovanske novine avstrijske ne razpravljajo posebe o Moltkejevih, še le sedaj, a v nedotaknjeni popolnosti prijavljenih vojnih spisih. Ko bi se bilo kaj sorodnega, a stokrat manj senzacionalnega priobčilo iz spisov kakega slovanskega generala ali bolj znanega dejatelja, bili bi nemškoliberalni, nemškonacionalni, tudi nemškokonservativni, potem madjarski, poljski in italijanski listi po cele tedne obsežno razpravljali o stvari kot velikem dogodku ter za Slovane v obče in avstro-ogerske Slovane posebe — izvajali denuncijatorske posledice, z namero, da bi se kar možno krčila svoboda slovanskega naseljenja avstro-ogerskega. Nemškoliberalna stranka, ki pa svojih glavnih glasilih vsak namigljaj za slovansko politiko Bolgarov ali Srbov priobčuje po celo in zopet celo vrsto člankov, ta stranka,

ki se sama imenuje „državo vzdržujočo stranko“, in ki se vzdržuje najbolj z ovajanjem Slovanov in hujskanjem proti njim, — v tem slučaju dosledno molči! — To so patrioti!

No, slovanski narodi morejo posebe učiti se iz Moltkejevih, od pruske politike potrjenih spisov, ki so historijski tudi v tem smislu, da so pripomogli k dejanski politiki Nemčiji. Ti spisi morejo pred vsem iztrezniti tiste šoviniste malih slovanskih narodov, ki menijo, da 2, 3, 4 ali tudi 6, 9 milijonov močnega narodiča more uže radi takega števila računati z gotovostjo na svoj obstanek. Tak šovinizem pa se poraja sosebo tudi med avstro-ogerskimi Slovani. Moltkejevi, od Bismarcka odobreni načrti se niso čisto nič zmenili za historisko češko pravo in tedanjo kulturno moč Čehoslovanov. O Bismarcku je znano, da je ob važnem razgovoru izjavil se o kulturi Čehov, Slovencev in Hrvatov tako, da po njegovih nazorih spadajo v okvir nemške kulture, jednako, kakor se izjavljajo dandanes avstrijski Schönererijanci.

Separatizem avstro-ogerskih Slovanov nasproti Moltkejevim načrtom in od Prusije sami sebi postavljenim zahtevam je pač ne le neumesten, temveč naravnost poguben. Politiški voditelji avstrijskih Slovanov ne smejo gojiti separatizma niti za slučaj, da bi pridobili polno izvršenje svojih historijskih državnih prav. Politiška, še toliko ugodna relativna samostalnost v okviru celotne monarhije ni zadostna, niti ne doslej običajno utrjevanje s kulturo zares zapadnega, kolikor toliko germanskega značaja.

Avstro-ogerski Slovani, specijalno vsi ti, ki množé svojo literaturo bez Azbuke, in ki nimajo posebne cerkvene organizacije, so dolžni, v centralnem parlamentu in zunaj njega postopati skupno, pojednotnih programatiških zasnovah in taktikah. Na znotraj pa so ti Slovani dolžni, zavedati se, da so zares osiromašeni, da ne gojé več tistih slovanskih tradicij, ki so bile običajne med njih predniki, in katere se še nepretržno gojé pri vstoeinih in jugovstoeinih Slovanih.

Moderna evropska zgodovina deluje po velikih merilih in merah; ona se ne zmeni za napuh malih narodov, naj si bodo slovanski ali drugi, in poštevata ta napuh jednako muhi, ki se nopenja proti slonu.

Moltkejevi načrti, ki so le odsev velikih, svetovno pomenljivih zadač, kakoršne je povdarjal za prusko Nemčijo v smislu Karola Velikega tudi 90 dnij vladavši cesar Friderik, mogli bi iztrezniti vse tiste avstro-ogerske Slovane, ki si domišljujejo, da bi mogli obstajati tudi sami za se, ne da bi poštevati neizogibno potrebo skupne zaščite in zlasti skupnih interesov.

Avstro-ogerski Slovani morejo se radovati, da so se objavili spisi pruskega vojskovodje, prvič, kolikor so šovinistiški ali prekratkovitni separatisti, se morejo iztrežniti, in ta lekcija, zasnovana l. 1866, utegne tekniti tudi nekaterim češkim separatistom. Drugič morejo slovanski zastopniki po parlamentih poudarjati, da njih stremljenja k nacijskemu ter tudi političnemu utrjenju so vspešnejša z interesi naše monarhije in dinastije. V soglasju s temi interesi se morejo avstro-ogerski Slovani braniti, ako se jim podeli kar možno krepka nacijska avtonomija, naj bode potem politična avtonomija kakoršna koli. V interesu iste naše monarhije in dinastije pa je tudi to, da gledé na njene slovanske narode za vselej odstranijo avstro-ogerski državniki geslo: *Divide et impera!* Tako geslo spravlja slovanske narode v onemoglost, in v opasnosti se oni ne morejo postaviti ne moralno, ne fizično v primerno brambo. Pospeševanje skupne slovanske kulture bilo bi v Avstro-Ogerski naravno in na pravem mestu tudi s stališča internacijske in meddržavne politike.

No taki opozori so klici Kasandre; zato je pa toliko bolj potrebno, da zveni Čehom in drugim Slovanom vedno po ušesih dejstvo, da Prusija je po Moltkejevem načrtu leta 1866. imela med „vojnimi predmeti“ tudi „Češko kraljestvo“. To govori za iztreženje bolj nego vse drugo!

Načrti Moltkejevi.

Pruski generalni štab je v oddelku za vojno zgodovino priobčil „Vojaško korespondencijo Moltkejevo od l. 1866.“*) V teh spisih in dopisih pokojnega velikega, bezobzirnega stratega in mislilca Moltkeja razkriva se mnogo novega in potrjuje to, kar je diplomacija razodela ob drugih prilikah. Vojni zasnutki Moltkejevi pa zaslužijo največjo pozornost tudi slovanskih narodov naše monarhije.

Moltke, kot veren sluga Hohenzollerncev, drži se pri vsem svojem snovanju in delovanju, prvega in glavnega aksijoma prusko-nemške dinastije, po katerem „je pripadla Prusiji zgodovinska zadača, združiti vso Nemčijo“. „Najvažnejši korak, v smislu te zadače, se je završil ravno sedaj“, t. j. z bitko pri Kraljevem Gradcu, in s tem, da se je Avstrija izbačila iz Nemčije. Moltke govori o izvenavstrijski Nemčiji ter po takem pošteva dve Nemčiji, izvenavstrijsko in avstrijsko.

Pri nameri, da bi se zasnova velika nemška država, pretresa v spomenici od l. 1860 razne države gledé nato, koliko bi one nasprotovale vstvarjenju združene Nemčije. Med velevlastimi zdi se mu Anglija največa in najnaravnija pospeševalnica velikonemškega stremljenja, kajti „Med velevlastimi potrebuje Anglija neizogibno krepkega zaveznika na materiku (kontinentu). Ne dobila bi nikogar, ki bi vsem njenim interesom ustrežal bolje, nego združena Nemčija, katera ne more nikdar zahtevati gospodstva na morju, na materiku (na suhem) pa, s centralnim položajem med romanskim Zahodom in slovanskim Vshodom zagotavlja za vse čase kar možno največjo stabilnost“.

„Dalekogledna politika Saint-James-skega kabineta morala bi tako svetovno vstvarjenje podpirati in, z ozirom na krvno sodrodstvo in verske razmere, pri tem delovati za Prusijo. Za Francijo bi zveza s Prusijo ne imela nikakega pomena, ker ona bi najmanj mogla želeči nastanek sedemdeset-milijonske države nemškega naroda. Avstriji-

skemu interesu pa bi odgovarjalo, ozemlja nemškega zapada prepustiti Franciji, ako bi se s tem mogla avstrijska domača moč trajno zasnovati na vzhodu. Baš radi tega bi Rusija pristopila na stran Prusije. No Prusiji bi bila ruska pomoč na škodo, da pride prepozno in da je pre-mogočna. Naravni zaveznik Prusije proti Avstriji in proti Franciji pa je Sardinija“.

Leta 1862 je bil Moltke izdelal natančen načrt za vojno proti Avstriji, Bavarski in Franciji. Nasvetoval je, Nemčijo s silo združiti proti Franciji. Mislil je tudi na to, kakó bi Avstrija in Prusija združeni nastopili proti Franciji, in poudarja, da taka zveza bi bila velika sila med evropskimi silami.

Proti Avstriji je zasnoval vojni načrt uže spomladi l. 1860 in se je uže tedaj opiral nato, da Prusija bode imela v vojni proti Avstriji zanesljivo zavezništvo v Italiji. V pogodbi od 5. marca leta 1866. med Italijo in Prusijo se glasi 4. in poslednja točka: „Ne sme se skleniti niti mir, niti se ne sme položiti orožje, dokler se ne dosežeta oba dela vojnega predmeta“. Ta dva objekta pa sta bila za Italijo Beneško, za Prusijo pa Češko (češko kraljestvo). S tem je hotel Moltke, kakor je poročal 15. junija l. 1866 Bismarcku, doseči „bistveno oslavljenje (avstrijskega) cesarstva“. Zato je tudi svetoval, da naj Italija „zaseže Beneško po mokrem in suhem in prodere proti sreči avstrijske države“.

Zunanji svet je s priobčenjem teh Moltkejevih dopisov prvokrat avtentiki zvedel, da Prusija je l. 1866 namerjala anektovati ali vzeti Avstriji tudi Češko kraljestvo.

Po bitki pri Kraljevem Gradcu pa se je začela v pogajanja med Prusijo in Avstrijo vmešavati tudi Francija, in to je bil tudi glavni vzrok, da Prusija ni zasegla sebi odločenega „vojnega objekta“, t. j. Češke. Moltke je namreč zaresno mislil, da se utegne Francija celó združiti z Avstrijo, in zato je silil, naj se takoj 4 tedensko premirje z Avstrijo izpremeni v pravi mir; „kajti, tako poroča tedanjema grofu Bismarcku“, očitno je, da je največje važnosti, da kar možno naglo dosežemo definitiven sklep z Avstrijo, da dobimo svobodno roko proti vzhodu in zapadu, ko bi nam hoteli naši sosedi krčiti plod zmagovite naše vojne. Pri pogajanjih v Pragi nam torej ne more biti da podrejenih uslovij, temveč do tega, da moremo v najkrajši dobi zopet razpolagati s četami, nastavljenimi na Češkem in Moravskem“. Računal je pa tudi s slučajem, da bi bilo treba istočasno bojevati se s Francijo ter nadalje i z Avstrijo. Pred vsem je poudarjal, da Prusija ne sme odstopiti niti za ped zemlje, niti ne se umakniti, ako hoče ostati na tiru svoje zgorej omenjene zadače, vsled katere je dolžna „združiti vso Nemčijo“.

Iz državnega zbora.

12. marca. Med peticijami jih je mnogo za ustanovo češkega vseučilišča v Brnu. Posl. Kaiser predlaga resolucijo, vlada naj povodom obnovitve pogodbe z Ogersko deluje na to, da se preosnujejo poljedelske borze, da se omeji terminska in diferenčna kupčija ter da se producentom zagotovi zastopništvo v borznem совету. — Posl. v. Brenner priporoča ustanovo zavoda za studij kužnih bolezni pri živalih in skrb za omejitev tuberkuloze. — Poslanec Koblar predlaga preosnovo zastarelih in nezadostnih določil o penzijah rudokopov, vdov in sirot v Idriji, — poboljšanje učiteljskih plač v rudarski šoli, — zboljšanje razmer delavcev v Idriji, — podpora Železnikom s podpiranjem železne obrti ali

*) Militärische Correspondenz Moltke's vom Jahre 1866. — Verlag E. S. Mittler & Sohn.

ustanovo tovarne. — Posl. Višnikar in tov. interpelujejo zaradi ukaza Celovškega okr. glavarstva o pisavi imena Zablachan.

13. marca. Březnovský pritoževal se je, da pošta včasih igra vlogo policije. Prošlo leto bilo je neko v Karolinovem oddano pismo otvoreno, izročeno drž. pravdnistvu, in odpošiljatelj je bil obsojen na 18 mesecev ječe, ker je bila v pismu stroga kritika omladinske obravnave. — Posl. Borčić riše slabo stanje in propad trgovske mornarice, pri tem trpi zlasti Dalmacija. — Trg. minister Glanz razpravlja mednarodno trgovinsko politiko in pravi, da nam je prva zadača, povzdigniti izvoz, in pri tem je važno naše prvo pristanišče, Trst. Zlati pa je še slaba komisijska trgovina z domačimi izdelki v Trstu. Zidava skladišče v Trstu proizvodila je živahnejši promet. — Trgovinska mornarica narastla je prošlo leto za 20 ladij z 20.000 tonami obsega. Lloyd se na podstavi nove organizacije konsoliduje. Minister pričakuje, da to prvo in največje naše brodersko podjetje zadosti svoji zadači, da bode služilo vedno bolj in bolj avstrijskim interesom. Tudi se pri Lloydju gradé nove ladije večinoma v domačih delavnicah. — Obrtne razstave, katerih so se nekatere večje naznanile za to leto, treba je podpirati. Važno je, da je francoska vlada vabila na udeležbo pri svetovni razstavi l. 1900. Minister dogovarja se radi tega s strokovnjaki, da se doseže po možnosti popolno in vredno zastopanje Avstrije.

16. marca. Glavnim govornikom contra bil je voljen Biankini. Pritožuje se o zanemarjanju hrvatskega jezika v pristaniški in pomorski zdravstveni službi. — Pri obravnavi o pošti pritožuje se Spinčić o preziranju slovenskega in hrvatskega jezika pri poštnem in brzojavnem vodstvu v Trstu in o nedostatku slovenskih napisov pri poštah v Primorju.

17. marca. Budgetna razprava o ministerstvu za železnice. Posl. Nabergoj se nadeja, da bode železniška politika koristila Trstu. Primerja razvitek Trsta in Reke in razpravlja, zakaj Trst ne vspeva kljub ugodnejši geografski legi. Vzrok temu je v nesrečnih naredbah in opustitvah avstrijske vlade. Tržaška trgovina je toliko časa v opasnosti, dokler je to pristanišče z monarhijo zvezano jedino le po južni železnici. Trst potrebuje pred vsem krajše zveze z obrtniško češko deželo. — Vit. Stalitz razpravlja drugo železniško zvezo s Trstom in priporoča imenom Tržaške trgovinske zbornice železnico čez Ture. Tursko-predilska železnica bila bi ideal Tržaške trg. zbornice; ker pa bi stala 56 milj., zadovoljil bi se za sedaj z zgradbo dela čez Ture. Odločno pa se protivi železnici Loka—Divača in proti železnici čez Karavanke. — Vit. Kraus opozarja ministra na bosenske železnice ter želi, da bi se pri obnovitvi pogodbe razpravljala zveza Bosne z železnicami zapadnih avstr. dežel. — Posl. Koblar razjašnjuje prednosti železnice Loka—Divača. Pri zahtevi železnice čez Ture oziralo se je preveč na želje Nemčije (Steinwender zavrača to kot podtikanje). Nemčija imela bi od nje koristi, avstrijske dežele pa škodo. Nasvetuje resolucijo za zgradbo železnice Divača—Loka—Celovec s progo v Gorico. — Bar. Kübeck razjašnjuje pomen predilske železnice. Ako bi izvoz Nemčije namesto čez Genovo ali Benetke šel po turski železnici čez Trst, bi s tem le pridobili, in prehodni promet bil bi velike važnosti za dotične dežele. — Višnikar je za dopolnilno zgradbo dolenskih železnic. Minister vit. Guttenberg omenja, da hoče skrbeti za dopolnitev glavnih prog in lokalnih železnic; pred vsem za drugo zvezo s Trstom. Pri podržavljenju postopalo se bo oprezno in polagoma. — O uradnem jeziku pa je neizogibno potrebno, da je jednoten; v ministerstvu ne morejo si naba-

viti jezikovne zmešnjave ter imeti za vse jezike translatorjev. — Stvar belokranjske železnice hoče proučavati. — Biankini se pritožuje, da Dalmacija še vedno nima železniških zvez z monarhijo, ter nasvetuje resolucijo za dodelanje dalmatinske železnice ter za zvezo Spleta z bosenskim železnicami. — Vit. Rainer pravi, da železnica čez Ture ne okrajša dosti poti v Trst v primeri s progo na Reko; izjavlja se za železnico čez Karavanke, in sicer za progo čez Zavrh. Predelska železnica stala bi 32,700.000 gld., završka le 22,300.000 gld.; za Dunaj in Češko je okrajšava poti pri obeh jednaka.

Posl. Spinčić in tov. interpelujejo naučnega ministra radi jezikovne uredbe ljudskih šol v Istri, kjer se je v nekaterih izključno ali večinoma hrvatskih krajih uvedla italijanščina kot naučni jezik, hrvaščina pa povsem prezrla, tako n. pr. v Malem in Vel. Lošinu.

Iz Hrvatske.

III. Protiv ovake stranke, koja drži dostojnu sebe vladu, ima se boriti naša hrvatska opozicija, sada 3 stranke: pravaši „čisti“ i „nečisti“ i „Obzoraši“. Danas je aktivna opozicija samo stranka prava, dok su „Obzoraši“ od zadnjih izbora stupili u passivitet.

Kad se pomisli, da je u Hrvatskoj sve skoro oporbena duha, da je narod, premda dosta siromašan, spreman jošte na žrtve i pošten, pak da je uza sve to u nas ipak ovakova vlada i ovaki grof njoj na čelu, onda se moramo čudom čuditi, kako to, da je opozicija tako malobrojna u saboru? Kako to, da se ovakova vlada može i jedan dan još držati? Ali, kad se uzme u obzir, što je u prvom (I.) članku rečeno, a što će se još poslije reći — bit će to sasvim razumljivo. Mjesto da naše opozicije, koje se ne razilaze u načelnim pitanjima, zajednički ruše ovo ruglo Hrvatske, kojemu je na čelu grof Hedervary pomagan i uzdržavan od Magjara, mjesto da sve naše opozicijske stranke, kojim se patriotizam i poštenje ne može poreći, uvažuje živu želju cieloga hrv. naroda, koji zna zdravo misliti i pošteno osjećati, pa da se slože u jednu falangu, koja će razbijati redove magjarske, naše stranke svu svoju snagu i energiju troše na međusobne napadaje. Takvo je stanje sada, a bilo je i prije — sjedinjavanja opozicija.

Kad se ono pred par godina pronio glas o sjedinjenju naših oporbenih stranaka, sav se narod tomu radovao, nadajući se od toga važnog momenta političkom preporodu naroda hrvatskoga. Ciel je narod oduševljano pozdravio taj glas, koji je slabiće napunio snagom, nadom, glas, koji kao da je u jedan čas izbrisao sve stranačke opreke! Beč i Pešta viču, sjedinjena oporba hrvatskih patriota slavi već u prvom početku silne uspjehe, grofu Hedervaryu stao drhati banski stolac — pa što se dogodilo? Naši se kratkovidni političari zavadiše zbog — risum teneatis! — zbog imena! Dakako da su i tuj igrane glavnu ulogu simpatije i antipatije pojedinih ličnosti, koje su onda gledale samo na formalnosti, a zbog kojih sada trpi hrv. narod!

Iz oduševljenja padosmo u groznu apatiju — redovi se desperateura povećale!

Onda je imala mladež zgodu, da pokaže svoju političku sposobnost, pa da se ona stavi narodu na čelo i da u njegovo ime zahtjeva, da se sluša glas i vapaj naroda, da se ime — kad je već ta sitnica mogla postati kamenom smutnje — ostavi in suspenso, pače, da se taj

centralni odbor — kojega članovi sad krivnju za svoj zajednički grieh bacaju jedan na drugoga — ruši, pa da se imadu postaviti ozbiljniji ljudi, koji će stvar onako urediti, kako to želi čitli hrv. narod!

Taj je čas mladež propustila, jer su je zasliepili stranački obziri, pa tako je i mladež postala donekle sukrivcem ovom nesnosnom stanju nepristojnih novinarskih polemika, osobnom grdjenju i kadjenju — stanju, gdje se baš oni, koji najviše potkapaju javni moral, najviše pozivaju na nj!

IV. Uz ovako stanje, je li čudo, da smo dotle došli?

„Obzorove“ stranke danas za pravo nema. Ima pojedinih pristaša — i dosta ih ima, — ali stranke kao cjeline, kao organizovane stranke nema. Barem je ne vidimo. U saboru je nema, izgubila je i gradsko zastupstvo u Zagrebu — sav je njezin rad, koji vidimo, danas u izdavanju lista „Obzora“, koji je bez sumnje najbolji politički dnevnik u nas. Već i iz samoga pisanja toga lista može se reći, da medju „Obzorašima“ ima umnika, poštenih, plemenitih i požrtvovnih i uglednih ljudi, koji nemaju stalnoga pravca, medju kojima nema onoga čvrstog unutrašnjeg veza — koji u ostalom manjka svim našim političkim strankama — i zajedničke podloge, koja je bezuvjetno nužna svakoj političkoj stranci. Ali zato niesu izdajice, kako ih krste pravaši, nego su ljudi, koji pošteno misle i plemenito osjećaju, koji bi mogli biti vrstni politici, ali koji nemaju prave odlučnosti i energije, pa zato ni niesu ništa učinili, dok su bili na vladi — zla prilično, — a tada rekli bismo, da živi od — tradicija!

U vječnoj borbi sa strankom prava — podlegla je ovoj. Stranka prava, kao radikalna stranka, povukla je za sobom sve malo po malo gotovo sve oporbene elemente, čemu nema sumnje, da je mnogo doprinela ona divna odlučnost, — kojom si je stranka prava namah u svom prvom početku stekla veliku zaslugu, što je već uništila i mogućnost, da se u nas ustroji kakova austrijska stranka, — ona oštra kritika i oduševljenje, kojim su se njezini zastupnici obarali na vlade i branili, ako je bila potreba, i silom čast i interese hrv. naroda. A danas?

Čini se, da su svu gotovo energiju potrošili u borbi s „Obzoraši!“ Danas kao da su same rieči, bombasti fraza i deklamacije, medjusobno grdjenje i gadna novinarska polemika sav njezin rad! Danas je u stranci prava najstroži absolutizam i nesnosljivost — toga pako kad „Obzoraša“ nema, — danas se kao šizmatiči bacaju iz stranke zaslužni i izkušani patriote, koji niesu mogli po svojoj duši, savjesti i uvjerenju obožavati grieh patentiranih vodja! Već se 30 godina više, da je mladež u stranci prava, pa gdje je sada? Kako su odgajali mladež, kako narod? Gdje su naše stranke ustrojile političke biblioteke, u kojima bi uz jeftinu cijenу, a popularnim načinom poučavali narod o temeljnim točkama svojih programa, n. hr. popularno pisanu knjižicu o hrv. drž. pravu itd.? Nijedan — osim zastup. Franka — nije išao, da svojim izbornicima polaže račun o svom saborskom radu, pa da tom prilikom razpravlja sa svojim izbornicima dnevna pitanja, da ih poučava i upućuje itd. Zar se tako politički odgaja narod? Sazivlju li barem jednom u godini javne sastanke, kako to biva u Češkoj? Nitko ništa. Reći će nam se, da to oblasti ne bi dozvolile. A je li je tko kušao jednom, 2 put — 20 puta?

Kao pravi zastupnici naroda morali bi biti prvi, koji bi činom pokazivali, kako se vodi oporba, ne samo rieču u saboru, nego i činom vani na željeznicama, na

poštama i brzojavima, gdje je sva sila protuzakonitosti glede porabe jezika, koje duboko vriedjaju pravno čuvstvo svakoga Hrvata! To onda znači prava oporba — ali u nas su, da kažemo s češkim pjesnikom Vrhlickým: Na misto skutku slova — slova!

Patriote, kojim je više stalo do otačbine hrvatske i ovoga našeg jadnog ali poštenog hrv. naroda nego do stranke, uvažite živu želju celoga naroda razkidane naše otačbine: Složite se, pa zajedničkim silama rušite ovaj nesnosni sustav. Svadjate se zbog imena, a ima li ljepšeg i častnijeg imena, nego kad će vas poviest i narod zvati: Patriote? Složite se, i mladež će vas hrvatska, koja je pokazala nedavno i muževnosti i značajnosti, sliediti i pomagati vam graditi zgradu samostalne Hrvatske na narodu, iz kojega smo svi nikli i za koji ćemo, vodeći oporbu na svim područjima otrovanog našeg javnog života, neumoljivom žestinom, dosljednošću i bezobzirnošću raditi! Veritas.

Sova.

Motno skoz meglo plamika
V mračno temo žar zvezdic,
Sova žalostno skovika,
Kaj li njen pomeni klic?

Babica učijo stara:
„Znamenje je slabo to,
Mene zlahka kaj ne vara,
V vasi kje sedmina bo“.

Praznoverna sicer nescem,
Ali srce me boli.
Kaj, če se mrtvaška pesem
Meni, babica, glasi?...

—OVA.

Iz Krčevinskih potočnic.

(Elegija.)

Rien' n'est ci beau — Que mon hameau.
Bernard.

Draga domaća mi vas, kje našel bi tebi enako?
Ko bi šel križem svetá, mislim, gotovo nikjer
Cesta se vinči skoz log in poleg očetove hiše,
Često za vozom tu voz mimo veselo drdrá.
Glasno in živo je vse, ko drevje odene se z listjem,
Kedar ves svet okraši sladkovonjavi nam cvet.
Prost je in skromen moj hram, nakit mu je trta zelena,
Trto zasadil je ded, grozdja se raduje ynu.
Ej, da mi tukaj ljudje v pokoju in v miru živijo,
Raj bi se tujcú vesel vsakemu videl ta kraj.
Toda nesrečni prepír odtod nam odganja veselje,
Dolgi jeziki ostrósti dela med ljudstvom razpor.
Kjer gospoduje nemir, tam ni zadovoljnosti srčne,
V bitko nesrečo, v gorje tebi domaći je kraj!

Božidar Flegerič.

Пословицы.

Гдѣ пахарь плачетъ, тамъ жней скачетъ. — До солница пройти три прокоса, ходить будешь не боко. — Клади навозъ густо, въ амбарѣ не будетъ пусто. — Глубже пахать, больше хлѣба жевать. — Овѣсь говорить: „сѣй меня въ грязь, такъ будешь князь“. Рожь двѣ недѣли зеленится, двѣ недѣли колосится, двѣ недѣли отцвѣтаетъ, двѣ недѣли наливаются, двѣ недѣли подсыхаетъ. — Станешь лѣнниться, будешь съ сумой волочиться.

Оразке: пахарь, oratar; пахать, orati (пашу, пашешь, пахнутъ). — Жней — жница. — Прокосъ, ред pri košenji, jedna postat. — Навозъ — gnoj; no gnoj — gnoj iz rane, ulesa; Malorusi govore gnoj v slov. pomenu. — Амбаръ, kašča, shramba (tur. beseda, rusko: житница). — Колосится, klasiti se, iti v klasje. — Стать, státu, statí, — nem, rabi se včasí kot pomožni glagol bodočnosti, nam. буду: станешь лѣнниться, ako se bodeš lenil. — Сума, malha, vreča. — Волочиться, влачить se (= таскаться): влачить le v abstr. pomenu: вл. жалкое существование, bedno žiti, životariti.
X—кз.

* * *

О кажи, чедо, какав саванн лахор мира
Тишином ноћном л'јеће и буди заспали свјет?
Што ли спокојство душе благим заносом дира,
И тихом чежињом стрјели мномирни жића цвјет?...

Какав ли шумор тајни с травнице пустих страна
Лута осамом снова кроз мирну духова ноћ?
Или ме зове прошлост ђетинских мојих дана,
Или ме потајна нека опија света моћ?...

Не, то није лахор ноћи,
Што долином цвјеће њија —
Него уздах твоје душе,
Те заноси и опија...

Нити, шумор тајног вала,
Те немужу пјесму труби —
Нег' откуцај срца мога —
Срца, што те вјечно љуби!...

Оногост.

Новица Ј. Николић.

Literarna pisma.

III.

V „Groga in drugi“ hotel je R. Murnik vstvariti do sedaj v naši književnosti še pogrešani humoristiški roman. Humoreske, priobčene v „Vesni“, pričajo o nadarjenosti in vsposobljenosti, „Groga in drugi“ pa overja nas o precenitvi močij, kajti poleg mnogih vrlin in lepot pojavlja se, žal, tudi mnogo nedostatkov in napak.

Pred vsem pogrešamo v pripovedovanju jednodstnosti in opažamo preveč slikanja postranskih, mnogokrat nepotrebnih dogodkov. Junaki vtapljajo se v malenkostih; in zato je konec vidno prekičen in zveržen.

Značaji dostikrat nimajo dovolj značilnega in verjetnega. — Takoj v prvem poglavju pripoveduje se, kako je Groga zamenjal pismi črevljariju in polkovniku, ter je vsled tega nastala neprijetna posledica. A skušnja ga ni izmodrila! V novič zamenja kar štiri pisma h kratu! Pisatelju se je pač zdelo potrebno, opravičiti to z vinjenostjo; vendar menimo, da bi se on sploh ne smel posluževati tako zastarelega pomočka v izvršitev glavne zapletke. In ta Groga, ki se v prvem delu riše kot zabiti človek, ki „je pogrešal modrosti in bil počasne pameti“, ki prazni gospodove buteljke in kadi njegove smodke, — opisuje se v drugem delu (bosenski epizodi) kot blaga duša, vzoren prijatelj in vrl junak; — v tretjem (završitvi povesti) kot prebrisan in pretkan rešitelj Milene! — Baron Lahnberg je velikomestna figura, ki živi le v karikaturah in glumah. On je bedast in domišljav „gigerl“, — pozneje postane pa nakrat intrigant, — naposled ga kmetje na nečuden in neverojeten način „linhajo“. Dolgo si tega nisem vedel prav razrešiti. Tedaj mi pride na spomin, da tudi v Nemčevi „Babici“ je zadela podobna kazen grajskega pisarja za jednak pregrešek — vasovanje; — ter da je to v „Grogi“ le potencovano in karikovano.

Major je poštena duša, prostodušen in naglosrden, a vse preveč bezobziren in včasih celo — surov; Vojnik risan je zelo površno in medlo; Masten, ki živi samo za jed in pijačo; Govedek, — (nomen-omen), — polkovnik Greben in mladenič Iskra, vsi so bolj ali manj nenavadni, malo neverojetni tipi.

Od ženskih značajev narisani ste deklici Milena in Stana prav dobro: prva, kateri se vzbuja in poraja v srcu iskrena ljubezen; druga, še na pol otrok, v svoji dozdevni važnosti in veljavi. — Teta Emilija in zlobni opravljivki Zobeljka in Grizajka so posnete po življenju; a

guvernantka je v svojih nedoslednostih in ekscentričnostih skrajno neverojetna.

Način pripovedovanja kaže nam vedni, a dostikrat prisiljeni besedni dovtip; ta bodi duhovit, a je le prevečkrat neslan. Smešnost izvira naj iz situacije, a tega skoro povsem pogrešamo, kajti prizori (v padajoči vrsti): ko Stana odpravlja barona, — ali ko se Groga v kuhinji suče krog Katrice, — ali ko pretepajoča se Mirko in Rudi prevrtneta vso opravu, — ali pa celo, ko bombarduje major Grogo, pač ne morejo veljati v tem oziru kot vzgledni. Kar pa pripoveduje v krčmi berač o „laškem ministru“, je naravnost — bedasto. Pisatelj trudi se torej, da doseže svoj namen z besedami, primerami, citati; a tudi to se mu vedno ne posreči. Zlasti moramo oporekati oni kopici citatov iz vseh mogočih živih in mrtvih jezikov; „par tujih besedij, ki vselej imponirajo“, pravi pisatelj sam, a se v tem pač moti.

Ves roman sestavljen je iz mnogih, med seboj le nebitveno zvezanih prizorov; a glavno vlogo v njih ima slučaj in slepo naključje.

Dovolj omenili smo nedostatkov in napak; zamolčati ne smemo vrlin in krasot. Pisatelj ima krasen jezik, bogat v izrazih, plastičen v opisovanju. — Dasi je navadno preveč gostobeseden (tako n. pr. rabi za opis ženskega klobučeka celih 14 vrst!), vendar jezikovne vrline odtehtavajo to razvado. V nekaterih partijah romana kaže se mojstra-pripovedalca. Tako v opisu „divje Mine“ in risanju Vojnikove obupnosti, (dasi je to kopija Fausta), tako zlasti v bosenski epizodi, kjer nam tako krasno riše slovo vojakov od sorodnikov in domačije; potovanje na bojno polje, bitko in smrt vojakovo. To so najlepši prizori vse povesti, a odlikujejo se tudi po svoji pisavi od drugih. Tu vglobil se je v dušo, v čustvo človeško in podal je slike, kakoršnih imamo malo v naši literaturi. — A tudi v opisovanju deklic, v risanju njih značajev, njih govorjenja in dejanja je mnogo vrlin in se razodeva fino opazovanje.

Ako poslušamo kako moderno opereto, tedaj običajno srečavamo v nji mnoge dobre znance in stare prijatelje. Kako spominja ta arija na kako, pred leti zaslužno; kako znano nam doné na uho motivi v tem valčku, kako uporabljja se tu stara koračnica! Vse je sicer novo v celoti, vse združeno, prikupljivo in za moment vabljivo, a pri natančnejšem posluhu porajajo se nam v spominu melodije tega in onega mojstra; občudujemo morda skladatelja, da je znal vse to uporabiti in vplesti v svoje delo; a genijalnosti in izvirnosti mu uprav vsled tega ne bomo pripisovali.

Tako vsiljevali so se mi pri čitanju „Groge“ pogostoma in nehoté spomini na razne pisatelje, na Slovenca, Hrvata, Rusa, Nemca, — na ta in oni roman, novelo, dramo, pri posamičnih prizorih v povesti. Nikakor ne trdim, da je pisatelj prepisoval,* ne, njemu bile so one scene le tako živo pred očmi, da je morda celo nevedé posnemal, in zato zdi se mi delo dokaz izredno velike literarne zvedenosti; a ne posebnega pisateljskega vsposobljenja, kakor Stritarju, ki je trdil, da velja več, nego oba naša najboljša beletrista skupej. Ker pri nas še vedno ljudje prisegajo na mojstrove besede, pridobila je ta trditev pisatelju hipoma slavo. Vem, da se mi zato od mnogih strani zameri ta moja ocena, — a izrazil sem le svoje pošteno mnenje, in naj si bom ž njim tudi osamljen: „Groga“ je zanimiva povest z nekaterimi krasno izvedenimi

*) Dasi M. sam pravi: „slavni pisatelji in pisateljčki! kaj bi bil marsikdo izmed njih brez priljubljenega tujega pavjega perja“.

epizodami, nekaterimi dobro risanimi opisi, in pisana v klasičnem jeziku — a nedostaje jej točnih značajev, logične izvedbe in dostikrat tudi neprisiljenega humorja. Pisatelj ni podal dovršenosti v vsej celoti, pač pa delo, ki nam spričuje o nenavadni nadarjenosti in nas opravičuje k nadeji, da postane s časom v istini to, v kar so ga proglasili nekateri že sedaj, jeden prvih slovenskih beletristov.

Omega.

Naši knjižni grehi.

Posvečuje se g. Lamurskemu.

IV.

e) šč ali š, ali oboje ad libitum?

O skupku šč, starosl. *mr.* govori Šuman na str. 69, d): „Na Rezijskem (sic!) se čuje šč namesto š, na Gorenjskem ostrejši š, na sredi slovenskega jezikokroga š“. Iz teh besed se daje zaključiti, da starosl. *mr.* se je iz slovenskih prostorečij ohranilo le v rezijskem, in celo tu v obliki šč, da Gorenjci imajo namesto šč bolj ostro š, da pa se povsod drugod govori š. To je javna neresnica, katero dokazovati pač ni treba; čudim se le onemu lehkomišlju, s katerim je zapisana v tako fundamentalno knjigo, kakoršna je „slovnica“ Šumana. Se ve da, razna „to malo besedišče“, razne „Dušne paše“ in te vrste literatura morda šč zares ne pozna, ali pa je ima za preveč kmetsko, no v resnici šč pozna večina slovenskega naroda, in kdor je pozna najmanj, to so ravno — Gorenjci. Ako je tako, kakor piše Šuman na rečenem mestu, odkod pa je popalo šč v slovar prof. Pletersnika, kateremu vodilo je bilo: Sprejeti, kar se v literaturi nahaja, in kar narod govori?

Ako pa res večina slovenskega naroda šč ne pozna, takrat bi se v tem slučaju v knjižni jezik, neglede na to, da ta šč, v tej ali drugej obliki imajo vsi slavjanski jeziki brez izključenja, morala vvesti pisava š namesto šč. No zopet tu treba bi bilo one doslednosti, katere sledi Srbi v rabi u in uz nam. v in vz, ne pa, da se v jednih in istih besedah piše zdaj š, zdaj šč. Da govorim istino, dokazuje zopet slovar prof. Hubada. Tam vidimo: družčina in družinja (sic! kam je priteknul nastavok — inja!); kruščiti, krušiti in kršiti, brčkeln; ščetati imamo šče v obliki žgetati, no zato ima Šuman pag. 19 ščegetati. Starosl. *сръжъти*, šapalec, wer am Tage der unschuldigen Kinder mit der Ruthe haut, no zato der Stecken ali die Ruthe. — ščap. šip, ščep in učep, vse to je Vollmond; na Dolenjskem govoré ščip, rod. ščipa. Dokler nam naši filologi ne ustanove, kaka oblika je verna, bilo bi pisati najbolje: polnolunje ali polni mesec; Rusi imajo: *полнолуние*, Poljaki: *pełnica*, Čehi: *plnoluní*, Srbi: *pun mesec*, ščipek Hagebutte, no: šipeči Hagebutten-; (verno je šipek, starosl. *шипъкъ*). — ščuka in šuka je Hecht, pušica, pušica in puščica (iz puška, *Büchse*). — oluščiti, no odlusek, luš (Schotte). Seveda, takih primerov nabere te lahko, kolikor ugodno. No posebno se mi je ponravila beseda ščakovališče, Warplatz, v kateri se je predstava s spremenila iz ljubvi k sosedu v š! No seveda, tudi ta oblika je napisana „na ypá“, kar vidimo iz glagolov ščakovati, ščistiti, ki so napisani pravilno v slovarji.

V vseh slavjanskih jezikih je staroslovensko *mr.* prešlo ali v *m* (šč) ali v *št*; prvo ima ruski in poljski, drugo češki in srbski. V srbskem imamo nam. št v jako malo besedah č, n. pr. ščetina — чекина, ščetka — четка. Torej le v slovenskem imamo tudi tu šč ali š, ali pa oboje vkupe v jednj in istej knjigi; narobe imamo šč, kjer bi moralo biti š, gl. ščipek; hrvatske besede so iz bratske ljubezni vzete naravnost se št, n. pr. štediti in so v tej obliki zmrzle; pravilnega ščediti nihče ne piše, no tudi šediti ne, menda že zato, ker se niso šče domislili, da hrv. št je slov. šč.

V.

Prosto č namesto skupka čr.

Prof. Šuman govori (str. 75): „Skupek čr se govori na vzhodu; na severozahodu r izpada, na jugozahodu se vriva e“ (mej č in r, bilo bi treba pristaviti). Tako tudi piše v slovenskej knjigi, včas črešnja, včas čejšnja, kakor se ravno komu zdi v tisto minuto, ko piše take besede; le črešnja dozdaj nisem še srečal.

Slovar prof. Hubada tudi v tem slučaju točno odraža, kakor zrkalo, sedanjí haos slovenskega knjižnega jezika. Tu imamo, n. pr.: čejšnja in črešnja, čevelj in črevelj, čeda in čreda, čepinja in črepinja, čevó in črevó. V ta skupek se je kot nezvan gost priklatil tudi glagol črepati, schöpfen, menda zato, ker za dejanje, katero izraža ta glagol, je potrebna črepinja. Tako imamo: do-

črepati, črepalec, imamo tudi črpiti, no čepati ali cepati vendar v tem pomenu nisem našel.

Kako nam je torej pisati: črevelj ali čevelj? Poglejmo slavjanske jezike: a) Starosl. *чрѣвѣнъ*, rus. *череви́къ*, polj. *trzewik*, češ. *střevíc*, (slovasko: *črievica*). — b) Starosl. *чръшѣна*, rus. *черешня*, polj. *trześnia*, češ. *trěšně*, serb. *trješnja*. — γ) Starosl. *чрънъкъ*, rus. *черепо́къ*, polj. *czerep*, češ. *střep*, serb. *krpen*.

Iz tega je jasno, da oni, ki pišo črešnja, imajo na svojej strani vse slavjanske jezike, kajti nijeden iz njih r ne izmetava, in v nameček imajo za-se tudi vzhodno in jugozahodno slovensko prostorečije. Tojsto velja za r v besedi zrebe. Omeniti mi je tu šče jedno čudno javljenje v slovenskem knjižnem jeziku, namreč: mej tem, ko večina „pisatelj“ ne priznava r v skupku čr, piše r v predlogu brez, v polnem protirečiji z vsemi, bez izjeme, slavjanskimi jeziki, kajti vsi imajo le bez, in jim je „brez“ popolnem neznano.

VI.

Uže iz tega malega, kar je rečeno dozdaj, vidno je, da slavjanski jeziki, ki so le narečija staroslavjanskega jezika, vkupe s tem, jedini mogo pokazati nam, iz katerega slovenskega prostorečija, vzhodnega, zahodnega, jugovzhodnega ali iz „sredine slovenskega jezikokroga“ nam je jemati v knjižni jezik slovenski to ali ono jezikovno javljenje. Ti bogati viri nam kažejo, kje se dotika slovenski narodni govor občeslavjanskega jezikovnega zakona. Česar ne nahajamo v teh virih potrjenim, in o čemer vidimo, da je pretrgalo zvezo z bratskimi nam jeziki, to vzmimo iz knjige ven. Ako Gorenjci, n. pr. ne poznajo skupka čr ali šč, ako teh skupkov poleg Gorenjcev morda šče kak drug del slovenskega naroda ne zna, to menda vendar mi v ugodu temu javljenju ne poizrtvujemo pravilnega v tem slučaju govora vzhodnih Slovencev, katerega pravilnost nam potrjuje staroslovenski jezik in drugi slavjanski jeziki. Zakaj bi mi bili tako nepravilni, da bi prisiljevali druge zavreči, kar je pravilno, in učiti se to, kar je očevidno nepravilno? Zakaj bi mi drugim Slavjanom delali pregrade, ako želé čitati naše knjige, zakaj bi mi oddaljevali naš jezik od drugih rodstvenih mu jezikov?

Pregledavati razna mestnostna (krajevna) svojstva slovenskega prostorečija, katera svojstva ne nahajajo opravičenja v virih, iz katerih ima črpiti slovenski knjižni jezik, prepustimo ljudem, ki se pečajo obicim primerjajočim jezikoznanjem, kajti lokalne anomalije imajo tudi svoje zakone; le da ti zakoni ne mogo postevati se še stališča knjižnega jezika. Soglasite se, da nikakemu Italijancu, ki piše knjižni jezik, ne pride v glavo pisati: „mi go parlá“, sklicujočemu se na to, da avstrijski Italijanci in Benečani itd. tako govoré namesto knjižnega „io ho parlato“, in da se ni jeden Nemec ne domisli pisati „Voda, Muda“ itd., sklicujé se na to, da Švabi tako govoré. Prostorečija se morajo pokoriti knjižnemu jeziku, ne pa knjižni jezik prostorečijem; „britlja“ se mora umaknuti britvi, „gvala“ pa glavi.

Ženske podružnice Družbe sv. Cirila in Metoda.

Loči nas samo še nekaj mesecev od XI. velike skupščine družbe sv. Cirila in Metoda. Tedaj podá marljivo vodstvo račun o desetem upravnem letu te važne šolske družbe.

Takoj ob zasnovi „Nemškega Schulvereina“ so nekateri listi, sosebno „Soča“, kazali na potrebo zasnovanja skupnega šolsk. društva za avstrijske Slovane, toda Čehi se bili vstvarili „Ustř. Matico školsko“ sami za se. Slovenci pa so se dalje časa obotavljali, no dne 28. novembra 1884 je prinesel „Slovenski Narod“ članek: „Osnujmo si šolsko bratovščino sv. Cirila in Metoda!“ V tem članku pisal je med drugim: „Britko je gledati rodoljubu, kako cvet za cvetom pada. Nemška gospenica se je spravila na najnežnejši del narodnega telesa, na deco našo“. Nadalje: „Osnujmo si šolsko društvo na verski podlagi! Tisočletnica je pred durmi. Če skrbimo za vzgojo poganskih otrok v daljnji Aziji, zakaj bi v nemar puščali slovensko deco, kterež so najdražje svetinje v nevarnosti?“

Mož, v glavi katerega se je rodila misel, da se osnuje ta družba, je lahko ponosen; ta klic ni ostal glas vpijočega v puščavi, ampak slišal ga je vsak pravi rodoljub. Rodoljubi zbrali so se kmalu po tem oklicu

v Ljubljani in sklenili l. 1885 ustanoviti tako šolsko družbo v spomin tisočletnice smrti našega slovanskega apostola sv. Metoda. Ustanovil so je odbor in izvolil si predsednikom g. Luke Svetca, c. k. notarja v Litiji. On je sestavil tudi pravila te družbe, po katerih imamo ženske iste pravice in dolžnosti, kakor možki, delati za svoj rod.

Do prve velike skupščine, ki je bila dne 5. julija 1885 v Ljubljani, ni bilo še nobene ženske podružnice. Potem pa je pričelo narodno ženstvo uže misliti na to, in prve so bile rodoljubke v Trstu, ki so ustanovile tako podružnico, potrjeno z odlokom c. k. namestništva v Trstu od dne 12. febr. 1887. Prva nje predsednica je bila ga. Vekoslava Valenčič. Kako marljive so bile odbornice, dokazuje to, da so nakrat nabrale 399 fl. 2 kr. To je pa za prvi hip gotovo lepa vsota, zlasti ker je bilo treba še le buditi Slovenke na to delo. Predsednice so se večkrat menjavale, kakor tudi druge odbornice, razun gospice Márice Nadlišek in Ljudmile Mankoč, za družbo sv. Cirila in Metoda vedno marljivo delujočih. Da bi tudi na dalje pospešvale tako marljivo in neustrašeno prieto delo!

Vrle Tržačanke bile so vzgled Slovenkam v Bistriškem okraju. Podružnica osnovala se je tam leta 1887; prva predsednica ji je bila ga. Zofija Šabec; potem so se vzbudile Goriške rodoljubke; osnovala so podružnico l. 1889 pod predsedništvom g. Avguste Šantelj; tem so sledile vrle Kamničanke in jo ustanovile l. 1891. Tej podružnici predseduje ves čas njenega obstanka ga. Ana Polčeva. Istega leta osnovala so jo tudi Ljubljankenke-Šentpeterčanke, kateri je ves čas predsednica vrlo rodoljubka, vdova, gospa dr. Zarnikova, ter rodoljubke štajerske, t. j. v Št. Juriju ob južni železnici, kateri predseduje tudi še sedaj ga. Antonija Kavčičeva; to je bila prva ženska podružnica na Štajerskem.

L. 1892 rodili ste se v Ljubljani kar dve podružnici, t. j. je mestna, kateri je bila prva predsednica, žalibog, prerano umrla ga. Marija Murnikova; sedaj ji je vredna naslednica ga. Franja dr. Tavčerjeva, ter Šentjakobska-Trnovska, kateri predseduje ves čas ga. Hedviga Šubičeva; dalje so dobili podružnice Cerknica-Planina pod predsedništvom navdušene Slovenke ge. Matilde Šebenikar; Črnomelj pod predsedništvom še sedaj delujoče ge. Zofije Haringove, Idrija pod predsedništvom ge. Dragotine Lapajnetove; Kranj pod predsedništvom isto tako ves čas delujoče ge. Leopoldine Šavnikove; Logatec, kateri predseduje ga. Josipina Tolazžijeva; Postojna, kateri vedno predseduje ga. Josipina Vičičeva; Št. Vid nad Ljubljano, kateri je bila predsednica umrla ga. Katarina Žirovnikova; in Vrhnika, kateri je bila prva predsednica ga. Ana Lenarčičeva; Ormož na Štajerskem, kateri še sedaj predseduje g. Roza Miklova; Ajdovščina, predsednica ji je ga. Terezina Gabrijelčičeva; Dornberg, kateri je od početka predsednica ga. Josipina Bizjakova; Sežana in okolica, prva predsednica je bila g. Marija Mohorčičeva; Tolmin pod predsedništvom ge. Vekoslave Ivančičeve.

L. 1893 ustanovila se je samo jedna podružnica, in to v Starem trgu pri Ložu pod predsedništvom ge. Olge Pečetove; l. 1894 pa v Škofji Loki, kateri vedno predseduje ga. Helena Hafnerjeva; v Krškem, kateri tudi vedno predseduje ga. Marija Pfeiferjeva, ter v Škofji vasi pri Celju, kateri tudi še zmerom predseduje ga. Marija Koželjeva; potem na Goriškem v Kobaridu, predsednica jej je ves čas gospica Marija Šlunderjeva, ter v Prvačini, kateri je vedno predsednica ga. Avgusta Orlova. Leta 1895 pa ustanovila se je menda samo jedna, in to v Velikih Laščah, katero je oživila vrlo rodoljubka ga. Ema Šufia-

jeva; morda se je tega leta še katera ustanovila, a ker še nimam „Vestnika“ od zadnje skupščine, mi to ni znano.

Kakor je vidno iz tega poročila, imamo sedaj 28 ženskih podružnic, pri katerih predsedujejo večinoma še vedno prvotne predsednice. L. 1892 bilo je najbolj srečno za ustanovitev podružnic; dobili smo jih 15!

To je lep dokaz, kako se vedno bolj naše ženstvo briga za svojo narodnost, in dal Bog, da bi se ogenj te domovinske ljubavi še bolj širil med nami. Navzlic temu lepemu napredku v sveti tej stvari, pogrešamo pa vendar še več krajev, ki nimajo ženskih podružnic, akoprem so ti kraji znameniti na Slovenskem, tako n. pr. Novomesto, Mokronog, Ribnica i. t. d. Tudi na Štajerskem bi jih bilo lahko več.

Da snovanje ženskih podružnic ni prijetna stvar, da je včasih treba mnogo truda, pretrpeti sitnosti, je resnica, a to nas ne sme oplašiti, temveč neustrašeno treba je delati za naše najdražje svetinje! Pri opisu ženskih podružnic ne smem prezirati tudi vrlih narodnjakinj v Zagorju ob Savi. Ker jim zaradi majhnega kraja, ki ima uže možko podružnico in več drugih slovenskih društev, ni bilo moči zasnovati ženske podružnice, napravile so med seboj zavezo, ter prav pridno delajo za družbo sv. Cirila in Metoda. Položile so v kratki dobi na žrtvenik uže drugi stotak. Naj mi bode dovoljeno omeniti tudi mešane podružnice na deželi, namreč „Litijske“. Tam so tudi razmere take, da ni kazalo ustanoviti ženske podružnice za-se; rodoljubke pristopile so iz Litije in Šmartna v velikem številu k možki, ter imajo sedaj uže 9 pokroviteljic, in kakor se čuje, pošljejo še pred veliko skupščino zopet pokroviteljino. V Trebnjem ni nobene podružnice, a pokroviteljino nabira izborna Slovenka, soproga g. notarja Orožna. Iz tega je vidno, da se v vsakem še tako majhnem kraju lahko nekaj doseže, samo dobre volje je treba.

Zadnji čas prihajajo darovi za našo šolsko družbo le bolj poredkoma, in to navdaja vodstvo gotovo z žalostjo in skrbjo. Posebno letos je pač potrebno in spodobno, da prihitimo družbi na pomoč in vrlemu vodstvu olajšamo skrb, in to iz dveh ozirov. Prvič je letos desetletnica delovanja te družbe; drugič pa sedemdesetletnica nje prvega predsednika in sedanjega podpredsednika g. Luke Svetca. Kaj in koliko je on delal za narod slovenski, tega na bom opisovala, ker to stori spretnejša roka; rečem le to, da smo mu lahko hvaležne, ker je tudi on mnogo pripomogel, da smo se začele zavedati svoje narodne dolžnosti; če mu hočemo izkazati svojo hvaležnost, storimo to najbolje s tem, da letos njemu na čast pokladamo prav pridno darove na altar naše, tudi od njega toliko ljubljene šolske družbe.

Naj nam bodo sedaj in vsak dan v spominu pesnikove besede:

Slovenskim hčeram naj v srce doni,
Da višje dolžnosti in slavnejše ni,
Ko za domovja čast,
Blagor in srečno rast
Delati, dokler naš Triglav stoji“.

Mokronoška.

Enketa o ženskih delih.

(Dalje). Delavk pri konfekcionarijih za ženske obleke je v „salonih“ približno 1500, pri manjših trgovinah 2500. V salonih so nastavljene tudi take, ki imajo nalog, po kolodvorih, hotelih in po deželi pridobivati naročnine. Najbolje plačevane so prirediteljice oblek, po 80—120 gld. na mesec; navadne delavke dobé po 40 kr. do 2 gld. na dan;

vendar zaslužek traje le 3—4 mesece. V salonih delajo mnoge učenke iz srednjih stanov, ne za zaslužek, temveč za izobrazbo, in tako so mala plačila umevna. Posestnice malih trgovin so večinoma žene iz učiteljskih in uradniških krogov. — Ako je pri delu ob naročbi plača razmerno dobra, je plača pri delu za prodajo in izvoz jako slaba. Tu si mnogokaka delavka ne prisluži niti 4½—6 gld. na teden. Delavnice so prav slabe. Od 5000 ženskih členov bolniške zadrage obolelo jih je 1894. leta 1222; tem se ne prišteva 201 porodnic. Med delavkami mlajšimi od 20 let, bilo je 68 porodnic! Med boleznimi je tuberkuloza najpogostnejša.

Neka zvendenska izpovedala je, da v njeni delavnici od 3 učenk, ki se morajo učiti po 2 leti, ne dobi ni jedna niti hrane, niti stanovanja, niti plačila. Učē se le šivati, za pri krojevanje plačevati morajo posebe v posebni šoli. Gospodar tudi ne dopušča pristopa k strokovnim društvom.

Šivilje po hišah služijo v obče bolje, po 80 kr. do 1 gld. 30 kr. na dan in hrano; a zaslužek je jako negotov.

Pri pozamentirarjih je mnogo žensk v delu; opravila zahtevajo veliko priročnost, in zato traje učenje tri leta. Učenke dobivajo po 1½ do (proti koncu) 3 gld. plačila na teden, morajo pa opravljati za gospodarja razna pota ter snažiti delavnice. Pozneje služijo si po 4—6 gld. na teden. Za zaposnjenje morajo plačevati globo. Delo po kaznilnicah provzroča jim mnogo škode. V kaznilnici v Garstenu je velika pozamentirska tovarna. — Skoro polovica delavk je bolnih, zlasti ker se ne morejo dobro hraniti.

Perice tožijo o predolgem delu v pralnicah, ki traja obično od 6. zjutraj do 7. zvečer; poleti včasih do 10. ali celo 12. ure v noči. Dobē po 6 gld. na teden, zajutrek, kosilo in malico; a hrana je v obče slaba in nezadostna. Četrtnina delavk je nastavljenih kot služnice za 6—8 gld. na mesec, stanovanje in hrano, a brez večerje. Pri jedni firmi spi 15 teh deklic v jedni sobi. One morajo še dalje delati kot perice, včasih do 2 ali 3 po polnoči.

Izdelovavke umetnih cvetic imajo opraviti od novembra do junija, sedaj dela na Dunaju 1400 delavk v delavnicah, 600 doma po 14—20 ur na dan. V manjih delavnicah dobivajo delavke popolno oskrb; učenje traje 3 leta, bez plače, le za hrano in stanovanje; pozneje služijo si delavke 4—6 gld. na teden. Hrana je v obče slaba. V nekaterih, zlasti večih izdelovalnicah po so razmere jako ugodne.

Ruske drobtinice.

Съ міру по литеѣ, голому рубаша.

10. dec. min. leta priobčil jo „Prav. Vēstn.“ ustav „Русско-Китайскаго Банка“ z opomnjo, da je potrjen najvišjo oblastjo, samim carjem.

Po ustavu osnuje se delniško društvo, katero obrazuje trgovinsko banko, glavnica koje bo začetkom 6 milj. rub. zlata. Ta glavnica se zloži iz posamnih akcij, vsaka po 125 rub. zlata, kojih bo torej 48.000. Banka more in mora pričeti svojo delavnost po pretečenju poluleta, torej 10. jun. 1896. leta; pri tem pa mora poprej zajamčiti ministerstvu financij, da je izplačano 25% vse glavnice, da je dotična vsota v blagajnah bankinih. Banka bo imela glavno upravo v Petrogradu, po drugih mestih pa bo odpirala podružnice*) in bo stavljala svoje agente, kolikor in kjer jej bo ugajalo.

Glavna svrha novega denarnega zavoda bo, po istem ustavu, napravljati nove in podpirati stare trgovinske zveze z raznimi vzhodnimi deželami in državami, med kojimi seveda prvo mesto zanimata Kitaj in Japonija. Po dogovoru z Rusijo in pod njenim glavenstvom odpre torej vsa srednja in vzhodna Azija „Rusko-Kitajski Banki“ go-

*) Prva in glavna podružnica bo v Vladivostoku; njeno in sploh vzhodno-sibirskih podružnic področje bo bolj široko, nego pa drugih, in je opredeli samo ministerstvo financij še posebe. Op. pis.

steprijanno in druželjubno vrata in dostop v svoje predele ter jej dá polno svobodo z mnogovrstnimi operacijami, pristojnim podobnim denarnim središčem, iz kojih pa najvažnejšega vendar le ne morem ne zabeležiti čē. Čitateljem „Slov. Sv.“

Sploh bo torišče delovanja „R.-K. B.“ trojako: v Rusiji, na azijskem vzhodu, t. j. v onih azijskih državah, koje še niso v polnem faktičnem poddanstvu Rusije, in v drugih evropskih državah razun Rusije. V posamičnosti pa bo nova banka, poleg najraznovrstnejših operacij z menjicami, imela pravo, pokupovati in prodajati, od sebe in od drugih oseb in trgovinskih domov ali firm vsakega roda (vrste) tovar, procentne papirje, akcije, delnice in obligacije, a potrošene na te operacije vsote ne morejo presegati četvrtke vse zlozene glavnice. „R.-K. B.“ bo smela trgovati od sebe in od svojih klijentov dragocenimi rudami v zlitkih in v podobi kovanega denarja; mogla bo objavljati podpiske na publicne zajme (posojila), akcije in obveznice; bode prevažala po morju in po suši na svoj strah (račun in odgovornost) in na strah drugih zavarovalnih zavodov vsakega roda toware, pod zalog kojih bo izposojala do 80% njih istinite vrednosti; bode delala bankovce v rubljih, tacljah, dolarih in sterlingih, pa le v razmerju svoje glavnice in svojih zapisnih (rezervnih) vsot; kitajska vlada jej bo naročala zbirati za njo davek, kovati jej zlati in srebrni denar, zidati železnice in protezati brzojavne proge; banka bo barantala z zemljo, katero bo pokupovala in prodajala od sebe in svojih poročnikov.

V evropski Rusiji in v drugih evropskih državah bo „R.-K. B.“ poslovala podobno drugim denarnim zavodom, kojih glavna smer je posredništvo v velikih in malih razmerjih. Torej bo menjala, posojevala, plačevala po nakazu drugih, terjala dolgove svoje in postranske, prevajala razna plačila iz jednega kraja v druge, bo iskala nova tržišča ruski fabrični robi, napravljala na ruski tir evropsko trgovino v deželah azijskega vstoka, sprejemala denarne vloge na shrambo pod tem uslovjem, da bo vselej v njenih blagajnah vsaj 10% shranjenega denarja, itd. itd.

Ustav je podpisal kot osnoveatelj novega denarnega zavoda knez Esper Esperovič Uhtomskij; **) krome (razun) poslednjega je na ustavu še sedem vseh obzirih glasovitih imen, so baroni, tajni svetniki, členi Lijonskega kredita in sploh imena, katera so menda v ozki prijateljski dotiki z zlatim teletom, kar vas pa naj prav nič ne plaši; kajti vsa ta imena bi nič ne veljala, ko bi v ozadju ne stal ruski finančni minister, koji pridaje vsemu finančnemu predprijetju (podjetju) gromadno politično značenje kot trgovinskemu zavodu, osnovanemu v protivovs (protivesje) inorodnim vplivom na ruskem vstoku.

Božidar Tvorcov.

RAZGLED PO SLOVANSKEM SVETU.

a) slovenske dežele.

Kranjsko. V Kranju gradilo se bo novo gimnazijsko poslopje, proračunjeno na 110.700 gld. Mesto Kranjsko je s prevzetjem teh stroškov in s tem, da je preskrbelo stavbišče za 15.000 gld., dokazalo veliko požrtvovalnost.

V Ljublj. slov. gledališču bilo je v prošli sezoni vpriporjenih 31 dramatičnih, 29 opernih, 8 operetnih predstav. Od dramatskih predstav omeniti je treba velik napredek, ki se je storil z vpriporjanjem klasičnih del (Otello, Razbojniki), vendar se drama še vedno goji z manjo skrbjo nego opera. — „Slov. Narod“ prinaša kritičen pregled, ki opozarja na mnoge nedostatke, katerih pa ocenjevalec ni med letom zapazil nikdar. Čuden prevrat k nazorom „nezrelih dijaških pisateljev“; vendar vesel početek samozipoznanja.

—z³.

Goriško. „Goriška ljudska posojilnica“ imela je v 1. četrtletju 95.000 gld. prometa.

„Soča“ izšla je 10. t. m. v slavnostni številki, povodom svoje 25. letnice. Prinaša zanimive spominske črtice iz te dobe. — Želimo, da bi se še nadalje in dolgo neustrašeno in vspešno borila za prava slovenskega naroda.

**) To je ravo tisti knez Uhtomskij, kateri piše v „Mosk. Vēd.“ jedrnate članke politično-ekonomične vsebine o vprašanjih naših azijskih del in poslov.

Isti knez izdaje od novega leta tudi svoj veliki dnevnik „С.-Петербургскія Вѣдомости“.

Op. pis.

Op. ur.

6. apr. došel je dr. Lueger iz Trsta v Gorico. Svoj prihod naznanil je grofu Alfr. Coroniniju. Goriški Slovenci sklenili so prirediti mu sijajen sprejem, zbralo se je na kolodvoru krog 400 ljudi, ki so ga pozdravili oduševljeno. Dunajski gosti ogledali so si cerkev na Kostanjevici, potem Kronberški grad; zvečer bil je zaupen shod; dr. Gregorčič opisal je v sloven. in nemškem jeziku zasluge in delovanje dr. Luegerja. Ta razlagal je pomen in delovanje krščanskih socialistov, ruvanje in škodo Židovstva; isto razpravljal je tudi Schneider. Živahno je bilo odobravanje in zatiranje po govorih in lepa ovacija pri odhodu.

Za Čehovinov spomenik podaril je cesar 400 gld.

Istra. Sedemletna borba za hrvatsko ljudsko šolo v istrskih občinah sv. Ivana in sv. Martina se je pri upravnem sodišču Slovanom ugodno rešila. Istrski deželni odbor se je, kot vzdrževalec dotičnih šol, pritožil zoper naredbo naučnega ministerstva gledé učnega jezika. Ob obravnavi pri upravnem sodišču 9. aprila je naučno ministerstvo zastopal posl. dr. Kopp. Po triurni razpravi razglasila se je razsodba, s katero se pritožba istrskega dež. odbora zavrača kot popolnoma neosnovana.

Štajersko. Za zatiranje nemštvo v Celju se po Nemčiji pridno berači. „Pomožni odsek“ štajerski razpošilja svoje agente, ki po raznih mestih pridigujejo o „zatiranih nemških bratih v vzhodni marki“. Monakovski „pomožni odsek“ razpošilja poziv, v katerem pravi, da hočejo s pomočjo vlade Slovenci osvojiti si povsem nemško mesto Celje, to najjužnejšo postojanko nemštva, in v ta namen osnovala se je ondi slovenska gimnazija. Odsek 1500 členov sestavlja se je, da reši nemški jezik in nemško kulturo; namerja se ustanova dijaškega zavetišča v podporo nemške gimnazije in zidanje nemškega narodnega doma, ki naj postane središče nemškim naporom. Odsek je sklenil izdati krasnega umetniškega albuma in posvetil dohodek knjige Celju. K udeležbi vabi vse nemške umetnike, da bi bilo možno, v onem letu, ko se je slavila 25letnica preporeka nemškega cesarstva k novi moči in slavi, dati v „vzhodni marki“ borečim se bratom znamenje zvestega tovarštva in krepkega sočutja na njih delovanju. — Tako znajo si prefrigani Celjani z lažnjivimi časnikarskimi poročili vzbuditi uverjenje o njih „zatiranju“, drugi pa pod to pretvezo širiti pangermansko propagando. Došlo je uže 32.000 koron, večinoma iz „rajha“. Onim, ki vedno sumničijo o ruskih rubljah, pa tuji denar prav dobrotekne.

Panslavističen koncert bil je po „Marburger Ztg.“ koncert Mariborskega učiteljskega društva, 25. marca, in zato je treba, da šolski nadzorniki in policija uničijo rodoljubno prepričanje slov. učiteljev. Ne obnesel se je izborna kljubu vsemu nasprotniškem hujskanju. Nemčurji pa so zopet dokazali, kako malo je na njih nemške olike.

„Celjsko pevsko društvo“ priredi 31. maja veliko pevsko slavnost s sodelovanjem telovadcev in tamburašev „Celjskega sokola“.

Podružnico „Germanenbunda“ ustanovili so v Mariboru. Predsednik je Hans Kordon; oče poslednjega je bil Čeh, mati Slovenka, a on je pristni German.

Koroško. Slov. katol. politično in gospodarsko društvo imelo bo 23. aprila v Celovcu pri „Sandwirthu“ svoj 7. letni občni zbor.

b) ostali slovanski svet.

O avstro-ogerski pogodbi ste začeli naša in madjarska vlada zopet pogajati se. Madjari delajo velike težave naši vladi, dasi se ta udaje v mnogočem. Menijo celó, da pogodba se ne završi letos, in da boste sklepali

o njej novo izbrani zbornici te in ogerske polovine. Vladi se razgovarjati tudi o podržavljenju južne železnice, a tudi na to stran stavlja madjarska vlada uslovja, katerih ne more sprejeti Badenijska vlada, in kaže se, kakor da bi židovska visoka financija vplivala na Banffyja, da bi se le ne podržavila južna železnica.

Državni zbor je pričel zopet svoje delo dne 14. aprila. Črez teden dnij pride kot glavna točka volilna reforma na dnevni red.

Berolinska „Gegenwart“ prinaša članek o Badenijski reformi in pravi, da bo novi drž. zbor mnogo bolj centralistiški, ker je vsako splošno volilno pravo delovalo v korist centralizma. Zato pozdravlja načrt z nemškega stališča. Ta izjava priporoča se sama po sebi tudi Mladočehom v pomislek.

Cesar Viljem II. je bil v Siciliji, Napolju in v Benetkah; v poslednjih se je sešel s kraljem Umberto. Iz Benetek je došel 14. aprila na Dunaj k našem cesarju; na Dunaju se je odločila za 15. aprila velika parada cesarju Viljemu II. na čast. Iz tega, da so se sešli vladarji trozveze, sklepajo na njeno utrjenje; zagovornikom trozveze ni ta nikdar dovolj intimna, in ob vsaki priliki jo vežejo na še intimnejše vezi.

Cesar Viljem hoče na vse strani posredovati in biti v prijaznih odnosih tudi z državami, proti katerim postopa v interesu trozveze. V Benetkah so neki zasnovali podstavo za obnovenje trozveze.

Na Dunaju bodo volili zopet župana 18. aprila. Židovstvo bolj ali manj molči o tem, kdo da bode potrjen. Antisemitiske stranke ostanejo trdne pri svojem Luegerju in se nadejajo, da to pot bode potrjen.

Med antisemiti je nastal nekak razpor, ker se vmešava Schönerer, in ker njegovi pristaši, zbrani okolo „Ost-deutsche Rundschau“, podtikajo krščanskim socialistom, kakor da bi bili privolili v prevelik vpliv „klerikalnega življa“. Lueger je pa nacionalce dobro zavrnil z vprašanjem, ali hočejo sedaj pogrevati to, kar je nemška liberalna stranka zlorabljala v 70- tih letih, ko so jej šli tudi katoliki na limanice. No drugače pa so kršč. socialisti na trdnem.

Češko. V čeških Toplicah hočejo „Sokoli“ prirediti veliko slavnost ter so dobili v to uže dovoljenje vlade. Predstojniki vseh nemških društev sklenili so proti temu protest in vlogo na mestno starešinstvo, da ono varuje nemški značaj mesta ter z vsemi zakonitimi sredstvi prepreči slavnost, zlasti ker o Binkoštih prebiva ondi mnogo gostov in tisoče bolnikov iz Nemčije.

Med Mladočehi je nastal hud razpor radi volilne reforme. Mladočeški klub je po svojem vodstvu in vsled sklepa, izvršenega ob neprisotnosti mnogih članov, — za volilno reformo (vsaj ob 3. čitanju), ostali del klubovcev pa se rezko postavlja proti temu. Dr. Herold je zagovarjal naključno formalno večino kluba s stališča volilne reforme same. To pa je pri zaresni opozicijski stranki fundamentalna napaka. Taka stranka je dolžna soditi o kaki glavni točki, kakoršna je volilna reforma, v zvezi s skupno politiko vlade; to pa ravno prezirajo med Mladočehi v obče in zato bi jo utegnili zabresti. A Staročehi in množice, ki so volile Mladočehe, se takemu oportunistu vedno bolj upirajo. Važno pri razporu je to, da dr. Ed. Gregor obsojuje večino mladoč. kluba ter je rekel, da tudi „Nar. Listy“ bi ne bili toliko nedosledni, da bi bil njegov brat Julij (posestnik „Nar. Listov“) zdrav. Neugodno se dejanski opozicijskeci izražajo tudi proti posl. Eimu, ki je pisal v „Nar. Listy“ prav oportunistički.

Pred 50 leti zahtevalo se je na Češkem popolno znanje češkega jezika, bez katerega se ni mogla doseči sistemizovana služba pri politični upravi; a sedaj smatra se uže sama želja po znanju češkega jezika kot nevarnost za nemštvo.

O velikonočnih praznikih bilo je na Češkem mnogo ljudskih in volilnih shodov, na katerih se je zlasti razpravljalo o avstro-ogerski pogodbi in o volilni reformi. V Plznu imela sta shod dr. Dyk in König, v Benešovu dr. Engel, v Sedlecu dr. Vašaty (tu sprejela se je soglasno resolucija proti oportunistom in proti Badenijevemu volilnemu načrtu), v Žitavu pobijal je dr. Rašin mlado-češke poslance, Doležal pa jih je branil. Sprejela se je resolucija, da naj poslanci ob tretjem čitanju glasujejo proti Badenijevemu načrtu; takisto v Jindřichovem Gradcu pri shodu dr. Ledererja, in v Bukovskem na shodu posl. dr. Parkharta.

Dne 12. je zborovala kmetijska osrednja družba, katera je sklenila resolucijo, da obvezna organizacija stanovskih zadrug kmetijskih je potrebna, a zakonodavstvo v tem pogledu naj se prepusti dež. zborom.

Sileško. V Tešinu imela je poljska Matica šolska 14. marca svoj obči zbor. Šteje 170 ustanovnikov, 1210 prispevajočih članov po 100 gld. Za gimnazijsko knjižnico došlo je skoro 4000 zvezkov v dar.

Galičija. V Levovu ustanovilo se je društvo ruskih delavcev „Selanska rada“, ki bode v slogi s poljskimi bavilo se s političnimi in gospodarskimi zadachi galiških delavcev.

V Galičiji cvete oderuštvo. Letos obsodili so v treh mesecih 28 oderuhov; znano pa je, da so mnogi tako zviti, da jim ni moči priti do živega; torej ta obrt gotovo prospava še mnogo bujnejše. Pri obravnavi dognalo se je, da so pobirali po 24—48%, jeden celo 170%. V nekem mestu umrl je krvopivec in zapustil svojim 13 otrokom 90.000 gld., a ženi 40.000 gld. Koliko je v tem kmečkih žuljev! Je-li čudo, da se ljudstvo trumoma izseljuje, ker je uničujejo v domovini!

Od galiških tabularnih posestev je 29·85% ali 723.725 oral v zakupu. Od teh je 391.553 oral in 519 kv. sežnjev v židovskih rokah, torej 55·10%; kristijani imajo le 45·90% v zakupu.

V Premyslu bil je 7. t. m. meeting gališke narodne stranke, katerega se je udeležilo nad 500 oseb. Žovnir je poročal o volilni reformi Badenijevi ter predlagal resolucijo proti njej, ki se je na priporočbo Novakowskega sprejela soglasno.

Dalmacija. Češka operna družba pričela je velikonočni ponedeljek svoje predstave v Spletu z navdušeno sprejeto predstavo „Prodane neveste“. Izvrševale se bodo še opere: „Dalibor“, „Lohengrin“, „Afrikanka“, „Zrinski“ in „Wiljem Tell“, vse v hrvatskem jeziku.

Dalmatinski ces. namestnik baron David pozdravil je v Kotoru v imenu vlade nemškega cesarja, ki je vračuj se iz Italije, obiskal Kotor. V Dubrovniku pozdravljali so ga s streli iz topov po tamošnjih trdnjavah.

Hrvatsko. „Društvo inžinira i arhitekta u Zagrebu“ zbira uže več časa narodno-ornamentalne oblike po hrvatskih drvenih zgradbah in po proizvodih narodne obrti. Hrvatska vlada dala je društvu 300 gld. prinosa, da izdela in pripravi gradivo za izdanje. Isto tako mu je hrvatski razstavni odbor (milenijski, žalibože) nakazal 350 gld. v omenjene svrhe. Kulturno važno to delo obsežalo bode bogato zbirko pristno narodnih oblik.

—a.

Hrvatska kralj drž. gimnazija premeščena je z Reke na Sušak.

Na Fran Josipovem vseučilišču v Zagrebu predavajo v poletnem tečaju: prof. dr. Milevoj Maurovič: hrvatsko-ogersko privatno pravo 4 ure; prof. dr. L. Marjanović: pravo vstočne cerkve, obče in posebne, 4 ure; profesor V. Klaić pregled zgodovine slovanskih narodov in držav v srednjem veku, 2 uri; dr. T. Maretić: glasovi staroslovenskega jezika; prof. A. Pavić o narodnih pesnih, 4 ure; o akcentu in metriki v hrvatskem jeziku 4 ure. St. Miholić: hrvatska stenografija.

Uprava hrvatskega gledišča v Zagrebu namenila se je, podvzeti za časa glediških počitnic z vsem osebjem umetnijsko potovanje in sicer v mesta: Osek, Mitrovica, Vukovar in Zemun.

Ogerska. „Tribuna“ priobčuje, da namerjajo ogerski Romuni, Srbi in Slovaki izročiti cesarju ob priliki prebivanja milenijske proslave v Budimpešti, spomenico, obsegajočo tožbe in nezgode ogerskih narodnostij.

Ogerski ministerski predsednik doposlal je avstrijskemu vabilo na milenij, s katerim pozivlje obe zbornici k udeležbi slavnostij. Ta dopis razdelil je predsednik zbornice poslancem in naprosil one, ki se mu hočejo odzvati, da se prijavijo v državnozborni kanceliji. Kakor je pozvedela „Naša Sloga“, ni se javil ni jeden zastopnik nijednega slovanskega naroda.

Ogersko naučno ministerstvo sklenilo je, vsako leto poslati nekaj madjarskih dijakov na laška vseučilišča, da si dobro prisvojijo italijanščino, da jih potem na Reški gimnaziji nastavijo za profesorje. Reški Italijani namreč niso kar nič navdušeni za Madjare.

Na Ogerskem je po službenih podatkih 160.000 vojaških begunov, katerih prebivališča so neznana. To priznal je v ogerskem zastopu sam vojni minister Fejervary in dodal, da povprečno število vojaških begunov na leto je 33.000. Najmanj jih je v županijah, kjer prevladuje romunski, slovaški in srbski živelj, a ta se zatira!

Sovetnik madjarske državne policije, Hugo Chudy, najvplivnejši mož, defravdoval je, prejemajoč vsote za policijsko blagajno, a uporablja je zase, ter pišoč ponarejene listine.

Za milenijsko proslavo izdan je program ljudskim šolam. Za Slovake n. pr. je na prvem mestu himnus „Bog blagoslovi Madjara“, potem „slavnostna beseda učitelja“, najpreje v madjarskem, potem v slabem slovaškem jeziku, in pozivlje deco k prisegi: Mili in dobri naš Bog, zahvaljujemo se ti, da si pred 1000 leti podal nam to krajino. Prisegamo, da, kakor naši dedje, bomo tudi mi verni našemu kraljestvu in ogerski krajini. Prisegamo, da bodemo zvesti sveti madjarski narodni zastavi. Prisegamo, da te zastave ne opustimo nikdar. Prisegamo v dobri, polni bratski zvezi, naša srca spojimo s srci naših madjarskih bratov, majhni in slabi smo, a k naši prisegi pomozí nam oče nebeški.

Romunski kralj in kraljica mudila sta se na potu v Opatijo v Zagrebu. Na kolovdoru so ju dostojanstveniki pozdravili. Ogledala sta si mesto in znamenitosti, se vrlo zanimala za spomenike ter život in dela mož, ki so s temi oslavljeni.

Srbija. Belgrajski bogoslovci priredili so meeting, da demonstrirajo za Karlovškega patrijarha Brankovića. Ta dogodek dal je povod reklamacijam in odpuščenju semeniškega ravnatelja, arhimandrita Firmiliana ter profesorjev bogoslovja Popovića in Veselinovića.

Kralj Aleksander, bil je o Veliki noči na gori Atos, potem je odpotoval v Atene. Tu ga je rodbina grškega kralja slovesno sprejela. Govoré o ženitbi srbskega kralja z grško princezo, a pripisujejo potovanju tudi politički pomen.

Službene „Srb. Novine“ priobčujejo ukaz o izvedenju vojne organizacije in ustanovitvi novih polkov. Novi vojni zakon bo v kratkem izvršen. Po njem bo 20 batalijnov več stalne vojske, a ta se ne bo delila na divizije, temveč na kore in brigade.

Bolgarska. Zopet obrača zapadna politika svojo veliko skrb k Bolgarski. Knez Ferdinand je podaljšal svoje prebivanje v Carjigradu za več dni. Tu ga je odlikoval najprej sultan sam, podelil mu naslov „kraljevega visočanstva“ in vse, kar je želel. Potem pa so ga začeli obsipavati diplomati, specialno poslaniki vevlastij ter ga vabili v gostije. Nato pa so začeli po listih, ki zagovarjajo trozvezo in od tod sledečo znano „samostalnost“ balkanskih držav, pretresati vzroke, radi katerih se Ferdinand mudi toliko časa v Carjigradu, in naposled so izsledili, da ruski poslanik Nefidov zadržuje Koburžana, nalagaje mu, naj gre k Carjigraskemu patrijarhu, pa naj se dogovori z njim zastran bolgarske cerkve. Po teh razkritjih naj bi se bolgarski takó zvali „eksarhat“ zopet spravil z materjo cerkvijo, in to da želi Rusija. Židovski zagovorniki, na 1. mestu Dunajska „Neue freie Presse“, pa vidijo v takem ponovljenem cerkvenem združenju veliko opasnost za samostalnost Bolgarske, in nato je aparat trozveze začel opisovati vsak korak Koburžanov, ki ga stori v Carjigradu, ter so začeli priporočati, da naj se pač ne uduje v tem pogledu Rusiji. In uže se tolažijo, da zapadna diplomacija prepreči izvršenje ruske želje.

Drugo, kar bi neki slabilo bolgarsko samostalnost, bilo bi v tem, da bi se bolgarski častniki, službujoči sedaj v Rusiji, vrnili v Bolgarijo ter v bolgarski vojski obdržali tiste stopinje častij, ki so jih dosegli v Rusiji. Ti bolgarski sinovi bi neki spravili bolgarsko armado pod vpliv ruskega vojnega ministra. Tak strah ima te dni trozvezna politika za samostalnost Bolgarske, in to samostalnost zagovarjajo tisti podkupljeni internacionalni, bezdomovinski listi, ki ne privoščijo avstro-ogerskim Slovanom niti najmanjše nacionalne in politične avtonomije, in ki vidijo nesrečo za Anglijo v tem, ko bi se omejila okrutnost angleških najemnikov v Irski. Slovani pa naj verujejo v iskrenost takih zaščitnikov „samostalnosti“ bolgarske, srbske i. t. d.!

Rusija. V Rusiji vvedejo zlato denarno veljavo. Podstava bode jednota zlatega rublja, vrednega toliko, kolikor sedanji papirnati rubelj. Na znotraj bodo rabili tudi srebrni drobiž po 1, $\frac{1}{2}$, $\frac{1}{4}$ r. itd. Novi zlati denar se uže kuje; dosedanji zlati denarji se pa vzamejo iz prometa.

Francoski poslanec v Petrogradu, grof Montebello, poslal je predsedniku republike adresu mestnega zastopa ruske prestolnice na francoski narod, katera je v bronasti, z biseri okinčeni vezi, ki nosi grbe Rusije in Francije, Petrograda in Pariza. Na pergamentu pisana, v belo svilo zavita adresa spominja na sprejem francoske mornarice v Kronstadtu, Petrogradu in Moskvi, na sprejem ruske v Tulonu, Marsiliji in Parizu, ter na iskreno sočutje francoskega naroda ob smrti Aleksandra III.

Srbski dijaki v Petrogradu priredili so koncert na korist svojim siromašnim tovarišem, ki je krasno vspel; sodelovali so najboljši ruski umetniki. Med mnogimi odličnimi gosti bil je tudi grof Ignatijev. Gdč. Hlavačeva pela je srbske narodne pesni.

O Poljaki pravijo „Hamburger Nachrichten“, znano Bismarckovo glasilo, ako poznanjski nadškof v istini uporablja svoj vpliv v to, da pomirja po govornu bogočastnega ministra Bosseja razdražene duhove, ne dela tega v ljubav prusko-nemških interesov, temveč da Poljake obvaruje škode. — Nadalje kažejo na opreznost, s katero se ima poljsko vprašanje razpravljati na mednarodnem polju. Ko je v Levovu na čast poznanjskim gostom vprizarjala se slavnost, izprevidela je Nemčija, da Avstrija nima tehtnih razlogov protiviti se poljskim smotrom, v tem ko so taki pojavi Prusiji vsled notranjih razmer in vsled odnošajev k Rusiji nevarni. Avstrija ne sme ni v najmanje podpirati poljskih teženj čez svoje granice. Poljsko vprašanje je za Nemčijo važnejše kot vsi balkanski interesi za Avstro-Ogersko.

„Avstrijski socialni demokratje“ so imeli ves prešli teden svoj peti zbor v Pragi. Ker se dostaje ukrepanje in postopanje teh soc. d. tudi znatnega dela slovanskih delavcev, treba bode nekoliko obširneše poročati o vsem sedanjem razpravljanju. To pot omenjamo, da večina se je izrekla sicer s protestom proti Badenijevi volilni reformi, da pa jo vendar sprejemlje kot sredstvo na poti do občega, jednakega in neposrednega volilnega prava. Važno je tudi to, da hoče ta pod židovskim vodstvom delujoča stranka svojo agitacijo intenzivno razprostraniti tudi na kmete, med kmetske delavce in množice. Za glavno glasilo, za Dunajski dnevnik „Arbeiter-Zeitung“, sklenili so posebne denarne podpore (30.000 gld. poviška iz „tiskovnega zaklada“) ter najširšo agitacijo. Posebno glasilo za delavke ostane še nadalje. Poslednje so se po svoji zastopnici pritoževale, da jih možka soc. demokracija zanamerja preveč, zato se tudi niso hotele udeležiti zborovanja. Češki zastopniki so se izjavili kot najodločniši nasprotniki sedanje volilne reforme, ter so z drugimi pristaši očitali vodstvu (pod načelstvom dr. Adlerja) nedoslednost. Govorili so na zboru tudi v slovanskih jezikih; takisto so naglašali, da naj se ščiti delavska organizacija v vsakem narodu; drugače pa so z nemške strani poudarjali potrebo internacionalizma. „Politik“ jim je dobro odgovorila, da naj nemška socialna demokracija začne najpoprej pri sami sebi z internacionalizmom, ko je vendar po svojih doktrinah in organizacijah nekaj specialno nemškega, kakor so bili njeni teoretični mojstri prav za prav učenci nemškega modrovanja, namreč Marx, Lassalle in Engels.

Slovenske socialne demokrate je zastopal urednik „Delavca“, kateremu listu dajejo sedaj največ podpore delavci pri železnicah. Ta urednik je izvoljen tudi v zastopstvo stranke (16 členov). Nasproti socialni demokraciji niti Slovenci ne smejo biti indiferentni.

V Aleksandriji bila je v stolici slovesna maša za dušnica za dr. Starčevića, kateri je prisostvoval odbor „Slavj. Sloge“. Tam namerja se naseliti kot zdravnik Slovenec dr. Pečnik. Ponudil se je „Sl. Slogi“ za brezplačno zdravljenje njenih članov. — V cerkvi sv. Katarine slika hrvatski umetnik Karlo Mikalović, ki je preživel več let v Rusiji. — Uže dolgo časa obstajajoče dobrodelno italijansko društvo, najstare in najbogatejše v Aleksandriji, ponudilo je „Slavj. Slogi“ brezplačno svojo kliniko.

„Mensa academica“ snuje na Peterburškem vsencilišču poseben odbor, v katerem je tudi znani prijatelj studujoči mladeži N. Karejev. Osnuje se po zgledu Moskovskih dveh „mens“, v katerih dobiva okolo 500 studentov hrano popolnem brezplačno. Korist in blagodejni vpliv teh dijaških naprav spoznava se čim dalje bolj. Tudi v Pragi in Pešti se deluje uže dalje časa na njih zasnovanje. R.

Ruski arheološki institut v Carjigradu imel je 9. marca letni občni zbor pod predsedstvom posl. Nelidova. Člen Uspenski predaval je o zapadnem in vzhodnem rimskem cesarstvu v 4. in 5. veku. Tajnik Pogodin poročal je o potovanju instituta. Studije so se delale v Sinope, Trapezuntu, na sv. Gori; našli so mnoge rokopise, osvetljujoče staro zgodovino ilirskega poluostrva. Dalje našli so opis Carjigradske cerkve k 12 apostolom, ustanovljene od Konstantina Rhodija. Knjižnica instituta šteje že 600 del.

V **Chicagi** ustanovil se je prvi hrvatski „Sokol“ v Ameriki. V istem mestu snujejo rodoljubne Hrvatice „Hrvatsko gospojinsko društvo“, ki bi bilo prvo hrvatsko žensko društvo v Ameriki. New-Yorške novine so polne hvale hrvatske umetnice, operne pevke gđe. Milke Trnine, ki je letos pela v Ameriki.

V **Ameriki** izhajajo tri hrvatski časopisi: „Danica“ v Pittsburgu, „Chicago“ in „Sloboda“ v Chicagi, „Napredak“ v Hobokenu, „Hrvatska Sloga“ v St. Francisu.

V Ameriki osnovalo se je v Galvestonu „Zjedinjeno slovansko društvo“. — New-orleanski Hrvati nabrali so za Zagrebske zatvorene dijake 43 dol. 50 c.

Ženstvo. Minister Gautsch razglasil je naredbo za nostrifikacijo ženskih doktorskih diplomov. Ako so avstrijske podanice, neomadeževanega življenja, poroča senat ministerstvu ter zajedno predlaga o olajšavah pri strogih izpitih, katere morajo vnovič zavrsiti. Uslovje je, da so zavrsile studije in napravile izpite na vseučilišču, ki je vravnano jednako našim.

Načelnik minister je izdal naredbo o pripušcanju žensk k zrelostnim izpitom na nekaterih gimnazijah. Za južne pokrajine je določen Trst za polaganje izpitov v nemškem, Koper v italijanskem in Splet v hrvatskem jeziku. Doslej pripušćale so se k izpitom le Nemke. Senat vseučilišća v Cambridge sklenil je, da ženske ne morejo biti redne slušateljice na vseučiliščih.

V Parizu bil je 9. apr. kongres za ženska prava.

KNJIŽEVNOST.

„Padelane bankovky.“ (Ponarejalec bankovcev) povest iz domačega življenja, od našega pripovedovalca Jurčica izšla je v 51. snop. knjižnice „Beseda lida“ v Ottovi zalogi v Pragi in stoji 6 kr.

„Naše Doba“, št. 5. ima med dr.: Ideje a typy v literárních plodech Dostojevského. — V političnih razgledih: Mladoci a pokrokaři. — Volební program hr. Bađeniho. — Mladoci a hr. Bađeni i. dr. — V socijalnih razgledih: Anketa o ženské práci itd.

„Osvěta“ prinaša v št. 4. med drugimi: Česka koruna a volební oprava, od Toužimského. — Cesty Převalského ve Vysoké Asii od V. Doubka. — Slovo, jehož nelze naleztí (Přispěvek ku poznání rukopisu Královédvorského) od Zakrejša.

„Ottova Laciná knihovna narodní“, seš. 11—14, prinaša „Cizí hřichy“, roman Michajlova, preložil N. Mrštik.

„Zora“, list za zabavo, pouk in književnost prične izhajati v Mostaru; v mesečnih zvezkih po 4—5 pol, za vseletno naročnino 5 gld. Ona hoče koristiti srbski knjigi, noče nikakor nasprotovati „Bosanski Vili“, temveč njen trud v svojih k ogih povsem podpirati.

„Nada“ prinaša oznanilo Aškerčeve razprave o velik-ruskih narodnih pesnih v „Lj. Zvonu“ ter njegov prevod pesni „Mrtvi kozak“.

Književno-umetnijska zajednica v Belgradu priredi letos slikarsko razstavo pod pokroviteljstvom kralja Aleksandra. To bo prva slikarska razstava v Srbiji.

Ассенова властела. Roman iz srbske prošlosti. Napisal Andra Gabrilović. V Belgradu.

Чашка книжница izdaje profesorsko društvo v Belgradu, 1. snopić Vrankove pesme. I. priredil S. Simić. Obsega studijo o Vranku in njegovih poeziji, potem na 80 str. 12 pesni iz prve knjige njegovih pesni.

Русская Библиотека. 1896. Вып. I и II Vsečina: „Срепной король Лиръ.“ Повѣсть И. С. Тургенева. (Стр. 1—92.) — „Оль и мы.“ Рассказъ Гр. Мачета. (Стр. 1—32.) Stoji na leto 2 gld. 40 kr. za 12 snopićev. Adres: Издательство „Р. Б.“ во Львовѣ (Lemberg), Бляхурская ул., 13.

„SLOVANSKI SVET“ izhaja v 5., 15. in 25. dan vsakega meseca, in sicer na 12 straneh. Stoji za vse leto gld. 5, pol leta gld. 2.50, četrt leta gld. 1.25 — Za učitelje, učiteljice in dijake za vse leto 4, za pol leta 2 in za četrt leta 1 gld. — Posamične številke se razpošiljajo po 16 kr. — **Zunaj Avstro-Ogerske** na leto 6 gld. 50 kr. — Inserate sprejema upravništvo. — Naročnina, reklamacije in vsakovrstna pisma naj se pošiljajo F. Podgorniku na Dunaj (Wien), VII. Hofstallstrasse Nr. 5.

Izdajatelj, lastnik in odgovorni urednik: **Fran Podgornik.** — Tisk tiskarne J. N. Vernay.

„Русская Бесѣда.“ Фебр. 1896. Obsega več razprav, med temi: Молчалива драма (случай). О. Демертъ. — Покровитель (повѣсть). К. Максимова. — Отношения производителей къ потребителямъ съ точки зрѣнія нравственности и права. К. Обарченка. — Памяти И. С. Аксакова. Ив. Балаклѣва. — Памяти О. М. Достоевскаго. Н. Филиппова. — О крестяньскихъ артеляхъ. Е. Рагозина. — Болгарскія дѣла. — V prilogi je obširna razprava: Церковный звонъ въ Россіи. С. Г. Рыбакова. — Stoji na l. 6 rub. Adresa: Редакция „Р. Б.“: С.-Петербургъ, Троицкая ул., д. 18.

Нечто из нове естество od dr. Stepana Pavlovića. Knjiga tudi Slovincem, ki doslej pogrešajo še enakih svojih del, dobro dojde.

V Moskvi izšlo so zbrane „studije o ruski čitajoči publik“ od N. A. Rubakina. Kdor bi sodil Rusijo samo po najslajnejših imenih književnikov, motil bi se v mnogih ozirih. Vsi Rusi ne poznajo svojih slavni pisateljev. V Rusiji se v obče čita manj, nego v drugih narodih. Rusija ima dnevnikov samo 900, torej sedemkrat manj kot Nemci, in petkrat manj kot Francozi. V Švici pride na jeden milijon prebivalcev 230 periodičnih publikacij, v Belgiji 153, v Norveški 89, v Španjski 68, v Grški 36, v Rusiji 9. Na Angležkem in Francoskem tiskajo se nekateri dnevnik v stotisoč izvodih, v Rusiji imajo prvi le 10.000 naročnikov. Zato pa so ruski mesečniki obširnejši in izbornejši od vsake zapadne revije; oni mnogim nadomeščajo knjige. 1893 tiskalo se je v Rusiji samo 7722 knjig v 20 milij. izvodih, torej pride na 6 Rusov jeden izvod. Od knjig dr. sv. Mohora pride na 3 Slovence jeden izvod. — Stari pisatelji se pridno ponatiskujejo. Ko je izdanje Puškinovih del postalo obče dovoljeno, tiskanih je bilo 163 izdanj v 2 milij. izvodih. — Knjigaren 1887 je v Rusiji bilo samo 1271; a v Sibiriji in centralni ruski Aziji samo 6! — V Petrogradu jih je 283, v Moskvi 177. — Knjižnica 1887 samo 600 (1830 samo tri: v Petrogradu, Moskvi in Odesi — 1856 uže 49).

☛ Somišljenikom in prijateljem „Slov. Sveta“ priporočamo, naj rojake seznanjajo z našim listom.

„Slov. Svet“ je v Trstu na prodaj: pri Lavrenčiču, tobakarna, Via Caserma, in pa pri Wieserju, tobakarna, Via della Pesa.

Op. ured. D. Sv. Dobili smo pesen: Rodoljubni očaj. Ostalo dobro dojde. Zdravi! — Pri Trstu: „Potovanje“ natisnemo kmalu. Hvala! — Nekaj kritik in drugih stvari smo morali odložiti. — V Zagrebu: T. Dojde prilično. Lepa Hvala!

Popravki. V št. 4. „Slov. Svet“ v opazkah k „J. F. Gorbunov“ čitaj: staršji vm. ostavši, razkazavac — разказывать vm. разказчикъ — разказывать. — V št. 8. „Slov. Svet“ v „Ruske drobtinice“ čitaj: aeri vm. aeri, okušal vm. okašal, a h koncu med „g. Sigme i nikomur“ vložiti „sem jaz porok, do mojih ličnih simpatij pa“.

Založba L. SCHWENTNER-jeve knjižarne v Brežicah (Rann a. d. Save)

je doslej izdala in ima na prodaj naslednja glasbena dela:

1. Mešiček Jos., „Venec slovenskih pesni“ za citre II. natis	gld. —70
2. Slovenski citrar št. 1. Mešiček Jos., Narodna korončica.	—40
3. „2. Koželjski Fr. S., „Navasi“, fantazija	—45
4. Koželjski Fr. S., „Poduk v igranju na citrah“ I. zvezek	1.50
a) Hoffmeister K., „Podoknica iz Teharskih plemičev“ za klavir	—50
b) Hoffmeister K., „Pesmi za visoki glas“ s spremle-
vanjem klavirja	—75
c) Volarič H., op. 9, „Zvezdica“, polka mazurka za klavir	—45
d) Hoffmeister K., „Trije jahaci“, melodram za klavir	—50
e) Parma Viktor, „Pozdrav Gorenjske“, valček za klavir	1.—
Omenjamo, da „Poduk v igr. na citrah“ izide v 4 zvezkih.	